

Instituut voor Natuurbehoud

De Canadese Gans (*Branta canadensis*): een case studie van een zich snel uitbreidende exoot.

Anny Anselin

Adviesrapport in het kader van MINA-plan 2: actie 117: herintroductie en exotenbeheer.

Instituut voor Natuurbeheer

Kliniekstraat 25

B-1070 Brussel

Februari 2000

Oorsprong en verspreiding

De Canadese gans is geen oorspronkelijke vogelsoort van Europa, maar werd er enkele eeuwen geleden ingevoerd. Zoals de naam doet vermoeden, komt de soort voor in Canada, maar ook in een groot deel van de USA. Ze broeden er over een uitgestrekt gebied van de Aleoeten aan de Beringstraat in het noordwesten, over Alaska en Noord-Canada, zuidelijk tot centraal USA. De Canadese gans is een zeer variabele soort. Er worden zo'n 15 verschillende rassen (of ondersoorten) onderscheiden, die elk in een bepaald deel van het immense verspreidingsgebied voorkomen. Tegenwoordig is er echter al hier en daar overlapping en vermenging, wat het uiteenhouden van de rassen er niet eenvoudiger op maakt. Echte wilde Canadese Ganzen worden slechts occasioneel bij ons waargenomen. De vogels die wij hier het best kennen zijn de afstammelingen van in Europa ingevoerde dieren. Canadese Ganzen werden in Groot-Brittannië ingevoerd in de 17de eeuw, om er te dienen als siervogels in kasteelparken. Men kweekte ze ook als jachtwild in streken met weinig vertier in de winter. Men veronderstelt dat het ging om de ondersoort *canadensis*, een vrij grote soort. In 1953, dus veertig jaar geleden, waren er al zo'n 2000-4000 vogels. Momenteel zijn er in Groot-Brittannië zo'n 60000 exemplaren. De evolutie van vroeger tot nu moet ongeveer op de volgende wijze verlopen zijn: vanuit de 'estates' (buitendomeinen) begonnen de ganzen op een gegeven moment de omgeving te verkennen (het ging hier ongetwijfeld over niet-gekortwiekte vogels, die dus konden rondvliegen). Weldra vond men op verschillende plaatsen groepen Canadese ganzen die in halfwilde staat broeden. En zo ging het verder, tot er nu al bijna volledig wilde (veel schuwere) populaties voorkomen. De kring is bijna rond? Ook in Zweden en Finland werden een aantal ganzen ingevoerd rond de jaren 1930, hoofdzakelijk als jachtwild. Momenteel bedraagt de populatie daar ongeveer 8000 exemplaren. Ondertussen veroverden ze ook een deel van Noorwegen. Door de strenge winters zijn de Scandinavische populaties verplicht weg te trekken, vooral dan naar Noord-Duitsland en soms tot in Noord-Nederland. De Britse ganzen blijven ter plaatse.

Verspreiding en populatietrend in Vlaanderen

De oudste gegevens dateren uit het begin van de jaren zestig. In de Kempen werd het eerste 'wilde' broedgeval waargenomen in 1973. Het ging hier over vogels die ontsnapt waren uit een watervogelcollectie in Essen. De soort was in Vlaanderen een geliefde kweekvogel in de jaren zeventig. In de tachtiger jaren was de interesse veel lager en werden vogels dikwijls 'weggegeven' en als siervogels in domeinen gehouden. Niet-geleewiekte exemplaren gingen in de omgeving broeden en zo ontstond rond de helft van de jaren tachtig een halfwilde populatie vanuit een aantal broedkernen zoals o.a. in het parkdomein van het kasteel van Ooidonk in de Leievallei, en in een aantal kasteelparken rondom Gent en in de Scheldevallei.

In Vlaanderen broeden er nu zeker al een **350-400 paren** in het wild. De grootste concentraties zijn te vinden in het Gentse en Antwerpse, maar meer en meer verspreid de soort zich over heel Vlaanderen en broedt nu ook al volop in de polders en sinds vorig jaar voor het eerst in de provincie Limburg. Ze hebben geen natuurlijke vijanden, vinden voldoende voedsel en geschikte broedplaatsen op eilandjes (of op onbereikbare plaatsen in weilanden onder de beschutting van wilgen), en hebben gemiddeld 4-5 jongen die volwassen worden. Een ideale combinatie om snel in aantal toe te nemen!

Sinds een aantal jaren worden gezamenlijke wintertellingen van Canadese ganzen in Vlaanderen georganiseerd. De huidige Vlaamse winterpopulatie wordt geschat op **3700-3800** exemplaren. Elk jaar neemt de winterpopulatie toe met 800-1000 exemplaren.

Kennis voorhanden

Sinds 1993 wordt er door VLAVICO (Vlaamse Avifauna Commissie), in samenwerking met het Instituut voor Natuurbehoud (Brussel), wat meer gekeken naar het doen en laten van deze Canadese ganzen, zowel in de broedperiode als in de winterperiode. Over de aantallen, het gedrag en de verspreiding in Vlaanderen was immers zeer weinig gekend en het werd tijd dat we deze in opmars zijnde soort begonnen te volgen. De kennis over broed- en trekgedrag van een soort is immers van groot belang als men bepaalde beheersmaatregelen wil nemen om de toename in toom te houden. Canadese ganzen horen hier in feite niet thuis en een ongebreidelde toename is volgens ons niet wenselijk. De naam van het project is 'Honker', naar de Amerikaanse volksnaam van deze gans. Door dit project is momenteel veel gekend over broedgedrag, habitatkeuze, aantallen, verplaatsingen (ringprogramma met individueel herkenbare vogels) enz.

Pro of contra ingrijpen:

Argumenten contra:

- Voor veel mensen zijn deze exoten een welkome en gemakkelijke waarneming die tijdens wandelingen en zo onrechtstreeks hun interesse voor de 'wilde' vogelwereld zal opwekken.
- Een ontsnapte gekweekte soort die zich nu verspreid is 'natuurlijk' proces

Argumenten pro:

- zoveel we kunnen, moeten we faunavervalting proberen te vermijden, gezien lessen uit het verleden ons leren dat er uiteindelijk altijd een invloed zal zijn op de aanwezige fauna, al is die in het begin niet steeds duidelijk.
- Er zijn al een aantal waarnemingen waarbij het agressieve gedrag van Canadese ganzen een negatieve invloed zou hebben gehad op plaatselijke broedvogels.
- Een ontsnapte gekweekte soort die zich nu verspreid is geen 'natuurlijk' proces.

Gesignaleerde problemen:

Schade aan landbouwgewassen

De schade door Canadese Ganzen op akkers en weiland geeft de laatste jaren binnen landbouwkringen aanleiding tot vraag ter bestrijding van de soort, specifiek dan door het toelaten van de jacht in gebieden waar grote concentraties ganzen zitten. Dit gaf aanleiding tot een aanpassing van het uitvoeringsbesluit van het jachtdecreet waarbij de jacht op Canadese ganzen tijdelijk toegelaten is (juli-augustus) in gebieden waar schade aan graangewassen aangetoond is. Een toelating tot jacht moet aangevraagd worden. Deze maatregel is geldig voor de periode 1998-2003.

Schade aan natuurgebieden

In een aantal natuurgebieden heeft de langdurige aanwezigheid van grotere concentraties Canadese ganzen geleid tot dichttrappen van de bodem en verdwijnen van interessante watervegetaties door overbegrazing in slootjes en ondiepe plassen.

Schade aan grasvelden in parken en recreatiedomeinen

Door sterke begrazing van grasvelden bij waterplassen oa in openbare parken en recreatiedomeinen (bv Puyenbroek) stelt men sterke vervuiling vast door de keutels van de ganzen.

Agressie naar andere soorten

Door verschillende ornithologen werd recent agressie van Canadese ganzen geobserveerd tegenover andere grondbroedende vogels zoals bv Grutto en Slobeend, met een duidelijk storend en zelf negatieve invloed op het broedsucces van deze soorten.

Mogelijke maatregelen

Instellen van de jacht

Het instellen van de jacht als 'bestrijding' van grazende Canadese ganzen is volgens ons geen efficiënte maatregel. Gezien het gebeurt door jagers zal de zgn 'bestrijding' nooit voldoende doorgedreven worden en ten gronde gebeuren. Bij jacht zorgt men immers altijd dat 'er nog wat over blijft'. Naast dit feit gebeurt de jacht niet selectief. Het zal de vogels wel schuwer maken, wat een directe impact kan hebben indien men andere maatregelen wil treffen (zie verder: afvangen tijdens ruiperiode). De druk door bejaging zal ook vogels naar rustgebieden (natuurgebieden) drijven waardoor de druk op het milieu daar weer groter wordt.

Aanpassen van habitat

Het aanleggen van een aantal steilere oeverwanden of afspannen van de waterpartijen met een draadomheining (0.50 m is voldoende) volstaat om het gebied minder aantrekkelijk te maken voor de Canadese ganzen. Ze kunnen dan immers niet meer rechtstreeks van het grasland naar het water. Deze maatregel werd met succes uitgevoerd in bepaalde delen van het Puyenbroek te Wachtebeke.

Combinatie van maatregelen tot duurzame bestrijding

Volgende maatregelen zouden gelijktijdig en gedurende meerdere jaren moeten genomen worden: het leewieken (verplichten), betere controle op de kwekers en vervoeren van gekweekte dieren (tijdelijk verbod eventueel), **gecontroleerd 'schudden' van eieren op het nest**, afvangen en verwijderen (doden) van dieren tijdens de ruiperiode (selectief en gecontroleerd). Dit laatste zal slechts efficiënt kunnen gebeuren indien de huidige ganzenpopulatie niet systematisch schuw wordt gemaakt door een verhoogde jachtdruk. Schuwe vogels zijn immers moeilijker te vangen dan niet-schuwe. Het is waarschijnlijk niet meer mogelijk om de populatie volledig weg te krijgen, maar een sterke beperking van de aantallen is volgens ons zeker realistisch.

Literatuur

ANSELIN, A. & GEERS V 1995: Projekt Honker: wat bracht de winter 1994-1995? Vlavico-Nieuwsbrief 8/6-7.

ANSELIN, A. & GEERS V 1996: Wintervoorkomen van Canadese Ganzen, *Branta canadensis*, rond Gent (O-VI). Resultaten van 2 totaalstellingen in 1996. Vlaamse Avifaunacommissie, Gent, 13 pp.

ANSELIN A. & BATSLEER M. 1996: Canadese Gans: Pro en Contra. De Grutto 21/2:34-36.

ANSELIN A. & ALDERWEIRELDT M. 1997: Vreemde ganzen in de bijt. Ommekeer, Natuur-en Milieutijdschrift Provincie Oost-Vlaanderen, 5:16-19.

ANSELIN A. & V. GEERS 1999: De resultaten van de nationale wintertelling van Canadese Gans, *Branta canadensis* op 30 januari 1999.